

ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΑΣ ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ

Η προετοιμασία και η υλοποίηση Αντιλογιών σημαίνει **και** διδάσκω τη γλώσσα. Είναι γεγονός ότι η γλώσσα εδραιώνεται στο σχολείο. Πολλοί υποστηρίζουν ότι η κρίσιμη γλωσσική ηλικία τελειώνει με το δημοτικό σχολείο, γιατί αργότερα ακολουθεί η προσπάθεια για εμπάθυνση, για βελτίωση της γλώσσας. Μέχρι την ηλικία των 12 ετών τα παιδιά έχουν την ικανότητα να κατακτήσουν τη μητρική γλώσσα αν βοηθηθούν σωστά και από το σχολείο. Η μητρική γλώσσα είναι το όχημα της σκέψης, κι όμως αρκετοί γονείς ανησυχούν αν τα παιδιά τους θα μάθουν καλά Αγγλικά και δεν ανησυχούν ποτέ αν θα μάθουν καλά Ελληνικά.

Ο πρώτος κώδικας επικοινωνίας, αυτόν που συνηθίζουμε να αποκαλούμε μητρική γλώσσα, αποτελεί βασικό παράγοντα δόμησης της προσωπικότητας του κάθε άτομου και με βάση αυτόν, το άτομο διαμορφώνει εκείνη την αξιοθαύμαστη ιδιότητα που είναι γνωστή ως γλωσσικό αίσθημα.

Η γλώσσα δεν είναι μηχανική κι αυτόματη κατάσταση, αλλά **δημιουργική κι επίπονη** κατάκτηση, είναι έργο ζωής, δεν είναι απλό εργαλείο, είναι **αξία**, κτίζεται με ακούσματα και διαβάσματα αλλά **προάγεται με πρότυπα**.

Αν τα γλωσσικά ακούσματα είναι το υλικό, με το οποίο κτίζουμε τη γλώσσα μας, τα ποιοτικά γλωσσικά ακούσματα, καθώς και τα ποιοτικά γλωσσικά διαβάσματα, κείμενα (προφορικά ή γραπτά) με απαιτήσεις στη σύνταξη και την εκφορά τους, αποτελούν τα γλωσσικά πρότυπα που αναπτύσσουν και προάγουν το **γλωσσικό αίσθημα**.

Διδάσκομαι και μαθαίνω τη γλώσσα σημαίνει : καλλιέργεια νόησης, συνειδητοποίηση μηχανισμών της γλώσσας, εμπλουτισμός του κώδικα.

Η γλώσσα συνιστά ένα πολυεπίπεδο και πολύπλοκο σύστημα που διαθέτει μεν δημιουργικό χαρακτήρα αλλά είναι αδύνατον να έχουμε απόλυτη ή τέλεια κατοχή της γλώσσας. Όμως, έχει αποδειχθεί στην πράξη ότι η εμπειρία χωρίς συστηματική γλωσσική άσκηση και διδασκαλία, δεν είναι ικανή να οδηγήσει το άτομο σε ισχυρότερη κατάκτηση της γλώσσας του.

Το παιδί στο δημοτικό σχολείο θα αποκτήσει συνείδηση των βασικών μηχανισμών της γλώσσας του ενώ στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση θα αναπτύξει τη γλωσσική του ικανότητα με την κατάκτηση των ανωτέρων επιπέδων της.

Κι εδώ τίθεται το ερώτημα: - Ποιές δυνατότητες έχει το άτομο, όταν κατακτά τα ανώτερα επίπεδα της γλώσσας, όταν έχει καλλιεργημένο γλωσσικό κώδικα;

Μια πρώτη δυνατότητα είναι η χρήση λεξιλογίου και από την περιοχή των αφηρημένων εννοιών και της επιστημονικής σκέψης.

Μια δεύτερη δυνατότητα είναι η χρήση γλωσσικών δομών πιο περίπλοκων, ώστε να προσαρμόζεται ο λόγος ευκολότερα και γρηγορότερα στις ανάγκες που δημιουργεί ο νέος τρόπος επικοινωνίας με την ευρύτερη εισαγωγή των επιστημονικών, φιλοσοφικών και ιδεολογικών προσανατολισμών.

Ο τίτλος αυτής της εισήγησης «**ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΑΣ ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ**» θα μπορούσε να μας παραπέμψει σε τρία ερωτήματα: Τι διδάσκουμε; Πώς διδάσκουμε; Τι θέλουμε να πετύχουμε;

Ως προς το πρώτο ερώτημα: Τι διδάσκουμε;

Η διδακτέα ύλη έχει ως βασική, αλλά όχι ως αποκλειστική αναφορά τα ισχύοντα σχολικά εγχειρίδια. Ο εκπαιδευτικός δύναται να αναζητεί – πλέον κυρίως στο διαδίκτυο – πρόσθετο

υλικό για τη διδασκαλία και να ανατροφοδοτεί ανάλογα τον προγραμματισμό της. Ως μαθησιακοί και διδακτικοί πόροι μπορούν να αξιοποιηθούν έγκριτες έντυπες ή/και ηλεκτρονικές πηγές (π.χ. ιστοσελίδες φορέων που εποπτεύονται από το Υπουργείο Παιδείας ή το Υπουργείο Πολιτισμού ή φορέων με αξιόλογο εκπαιδευτικό και πολιτιστικό έργο), κατά την κρίση του εκπαιδευτικού και σύμφωνα με τις ανάγκες της τάξης.

Ακόμη, «Τι διδάσκουμε»: Κατηγορίες Λόγου/ Είδη κειμένων

Σύμφωνα με το ΑΠΣ, οι κατηγορίες λόγου που διδάσκονται στο ΔΣ είναι: Ο αναφορικός λόγος (αφήγηση, περιγραφή, ανακοίνωση) και ο κατευθυντικός λόγος (πρόσκληση, οδηγία, επιχειρηματολογία). Ποικιλία κειμένων (δοκίμια, διάλογοι, απολογισμοί, ερμηνευτικά κείμενα, άρθρα εφημερίδων λογοτεχνικά, εγκυκλοπαιδικά, ενημερωτικά, πληροφοριακά, ημερολογιακά, ειδησεογραφικά, χρηστικά κείμενα, πειράματα, συνταγές, οδηγίες.....).

Με τον εξορθολογισμό της διδακτέας ύλης δίνεται η δυνατότητα αξιοποίησης πιο επίκαιρου διδακτικού υλικού

Ως προς το δεύτερο ερώτημα: Πώς διδάσκουμε;

Με τα Νέα Προγράμματα Σπουδών προτείνεται η διδασκαλία της «γραμματικής» των κειμένων, με τη συνεχή άσκηση των μαθητών στην παραγωγή ποικιλίας κειμένων μέσα σε διαφορετικές επικοινωνιακές καταστάσεις αλλά και την άμεση και συστηματική διδασκαλία γνώσεων και δεξιοτήτων που αφορούν το γλωσσικό σύστημα και τις λειτουργίες του.

Πιστεύοντας ότι το σχολείο οφείλει να βοηθήσει τους μαθητές να κατακτήσουν, εκτός από τον λόγο της καθημερινότητας, και τον λόγο της ακαδημαϊκής κοινότητας, επιβάλλεται η άσκηση και η συστηματική διδασκαλία των κειμενογλωσσικών στοιχείων. Άλλωστε, έχει ερευνητικά αποδειχθεί, όσο αφορά στην παραγωγή λόγου, ότι οι διδακτικές προσεγγίσεις που έχουν ως σημείο εκκίνησης την πρόταση επιφέρουν πολύ χαμηλότερες επιδόσεις από ό,τι επιφέρουν οι υπερπροτασιακές προσεγγίσεις, που έχουν ως σημείο εκκίνησης τη συνολική δομή του κειμένου.

Προσφέρεται, επομένως, η διδακτική διαδικασία να εστιάζει σε κειμενοκεντρικές αναλύσεις, αναζήτηση των δομικών στοιχείων και των σχημάτων μακροδομής του κειμένου. Το κείμενο, ως αυτόνομη δομική ενότητα με αρχή, μέση και τέλος, με γλωσσική συνοχή, νοηματική συνεκτικότητα και πληροφοριακή πληρότητα, αποτελεί τη μέγιστη σημασιολογική μονάδα.

Στο ερώτημα, λοιπόν, «- **Τι διδάσκουμε;**», μπορούμε να πούμε ότι διδάσκουμε την εκφορά του λόγου. Με τον όρο εκφορά δεν εννοούμε απλώς τη φωνητική απόδοση ή την απλή ανάγνωση ενός κειμένου, αλλά **την ίδια την οργάνωση** ενός κειμένου σε όλα του τα επίπεδα (λεξιλογικό, γραμματικοσυντακτικό, νοηματικό) που αποτελεί **προϋπόθεση** και για την κατανόηση όλων των πτυχών του κειμένου.

Ακόμη, διδάσκουμε τις αρετές του προφορικού λόγου:

- **Ακρίβεια λόγου:** διατύπωση σκέψεων, απόψεων, πληροφοριών με τρόπο τέτοιο ώστε τα λεγόμενα: 1) να εκφράζουν την πραγματική εικόνα που έχει κατά νουν αυτός που ομιλεί αλλά και 2) να ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα για την οποία ομιλεί.

- **Ορθοέπεια:** ορθότητα στη χρήση, ορθότητα ως προς την επιλογή των λέξεων, φράσεων που χρησιμοποιεί αυτός ο οποίος ομιλεί.

- **Προφορά των λέξεων καθαρή και ήχος επαρκής και ρυθμός ομιλίας τέτοιος, ώστε να διευκολύνεται ο ακροατής να παρακολουθεί τα λεγόμενα.**

- Ρυθμός ειδικός που να δίνει στον ακροατή / συνομιλητή τη δυνατότητα να σκεφτεί, να συλλογιστεί, να προβληματιστεί, ώστε να μπορεί να πάρει θέση, να διατυπώσει γνώμη γι' αυτά που ακούει.

- Διευκρίνιση όρων ειδικών, εννοιών δύσκολων, εκφράσεων που ο ομιλητής κρίνει ότι δίνουν ειδικό νόημα στο λόγο του και ο ακροατής είναι πιθανό να τις αγνοεί και, κατά συνέπεια, αδυνατεί να παρακολουθήσει.

-**Εσωτερική λογική συνοχή και συνέπεια λόγου** είναι στοιχεία απαραίτητα και αναμενόμενα από κάποιον συνετό χειριστή του λόγου,

-**Πληρότητα λόγου** με αρχή, ενδιάμεσες παραγράφους δόμησης...συμπέρασμα...τελική πρόταση.

-Συμμετρία λόγου - χρόνου αντίστοιχη προς το κύριο θέμα, το ενδιαφέρον του ακροατηρίου, την ανάγκη των περιστάσεων.

Ως προς το τρίτο ερώτημα: Τι θέλουμε να πετύχουμε;

Βασικός Στόχος ο κριτικός εγγραμματισμός των μαθητών, αφορά στη δυνατότητα του ατόμου να λειτουργεί αποτελεσματικά σε διάφορα περιβάλλοντα επικοινωνίας, με κείμενα γραπτού και προφορικού λόγου, αλλά και μη γλωσσικά κείμενα (εικόνες, σχεδιαγράμματα, χάρτες κλπ).

Πιο αναλυτικά, Τι θέλουμε να πετύχουμε;

Να ενισχύσουμε την ικανότητα των μαθητών στην κατανόηση και στην παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου.

Να καλλιεργήσουμε στους μαθητές ειδικότερες δεξιότητες, όπως η αναγνώριση του κειμενικού είδους, η αναγνώριση των επικοινωνιακών συνθηκών των κειμένων (πομπός, μήνυμα, δέκτης κ.ά.), η κατάκτηση της δομής της ελληνικής γλώσσας αλλά και η αναγνώριση της λειτουργίας των γραμματικοσυντακτικών δομών στα κείμενα.

Επιλογικές σκέψεις

Πιστεύοντας στην αναγκαιότητα να ανταποκριθεί η διδασκαλία του μαθήματος της Γλώσσας στις συνεχώς μεταβαλλόμενες εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών, σ' αυτήν την Ημερίδα, με τίτλο «Αντιλογίες στο Δημοτικό Σχολείο», με μόνα υλικά τη σκέψη και τον λόγο, τα παιδιά θα ακολουθήσουν μία άλλη διαδρομή, θα ανακαλύψουν τον μαγικό κόσμο των λογικών επιχειρημάτων, θα ασκηθούν στους κανόνες του διαλόγου. Ο διάλογος είναι η μόνη μορφή επικοινωνίας που αποκλείει τον δογματισμό, κινητοποιεί τη σκέψη και υψώνει τον συνομιλητή σε συναθλητή, σε προσωπικότητα σεβαστή. Εδώ βρίσκεται και η μεγάλη παιδαγωγική αξία του.

Και κάτι ακόμα: ο διάλογος μας μαθαίνει ότι η πειστικότητα των λόγων μας εξαρτάται από **δύο παράγοντες** (πλευρές): **(1)** τη σαφήνεια, συντομία, επάρκεια της δικής μας επιχειρηματολογίας και **(2)** τη δεκτικότητα του άλλου που μας ακούει, δεκτικότητα διανοητική (αν του μιλάμε τη γλώσσα που καταλαβαίνει) και δεκτικότητα ψυχολογική, που είναι τόσο πιο μεγάλη όσο λιγότερο του δημιουργείται το αίσθημα μειονεξίας και ήττας.

Καμιά άλλη παιδαγωγική προσέγγιση δεν προσφέρει πλουσιότερα αποτελέσματα για τη συνολική ανάπτυξη της προσωπικότητας των νέων.